

Fiktio ja faktan rajoilla

Autofiktiiviset piirteet Päivi Storgårdin romaanissa *Keinulaudalla*

Petra Kettunen

Kirjallisuuden kandidaatintutkielma

Taiteiden ja kulttuurintutkimuksen laitos

Jyväskylän yliopisto

Kevät 2015

Ohjaaja: Kristian Blomberg

SISÄLLYS

1	Johdanto	2
2	Autofiktion historia.....	4
3	Philippe Lejeunen omaelämäkertateoria.....	6
4	Autofiktio <i>Keinulaudalla</i> -romaanissa.....	10
	4.1 Lejeunesta Doubrovskyy – jännitteitä ja vastakkainasettelua.....	10
	4.2 <i>Keinulaudalla</i> -romaanin omaelämäkerrallisuus.....	11
	4.3 <i>Keinulaudalla</i> -romaanin fiktiivisyys.....	14
5	Päätäntö.....	16
6	Lähteet.....	18
7	Liite.....	21

1 Johdanto

Tutkielmani käsittelee omaelämäkerrallisuuden sekä fiktion, ts. autofiktion, ilmenemistä Päivi Storgårdin esikoisteoksessa *Keinulaudalla* (2013). Termejä määriteltäessä ja teosta tutkittaessa käytän teoriapohjana ranskalaisen kirjallisuudentutkija Philippe Lejeunen omaelämäkertateoriaa, joka pyrkii hahmottamaan kerronnallisia tunnuspiirteitä modernista omaelämäkerrasta. Teoria keskittyy omaelämäkerrallisuuteen jättäen sitä lähellä olevat käsitteet ja kirjallisuudenlajit, biografian ja autofiktion, ulkopuolelle. Autofiktiota tarkastellessa tuon esille Philippe Lejeunen ja Serge Doubrovskyn vastakkaisen ajattelun omaelämäkerrallisuudesta ja autofiktiosta, mikä jännitteisyydestään huolimatta toimii välttämättömyytenä autofiktio-käsitteen synnylle. Omassa tutkielmassani autofiktio on merkittävän tärkeässä asemassa, sillä *Keinulaudalla*-romaanin on kirjoitettu perustuen osittain kirjailijan oman elämän tapahtumiin, osittain puhtaaseen fiktion. Tieteen termipankki määrittelee autofiktion kirjallisuudenlajiksi, jossa fiktio ja omaelämäkerrallisuus yhdistyvät ja jossa kirjailija, päähenkilö ja kertoja ovat identtisiä kerronnan ollessa homodiegeettistä (TT s.v. *autofiktio*). Termien yksityiskohtaisempaan määrittelyyn palaan tarkemmin myöhemmissä luvuissa. Teoriatukea autofiktion käsittelyyn ja sen tutkimiseen olen löytänyt Päivi Koiviston sekä Päivi Kososen väitöskirjoista ja artikkeleista. Päivi Koiviston väitöskirja *Elämästä autofiktioksi – Lajitradition jäljillä* Pirkko Saision romaanisarjassa *Pienin yhteinen jaettava*, *Vastavalo* ja *Punainen erokirja* on tällä hetkellä laajin suomalainen tutkimus autofiktiosta, joten hänen kirjoituksensa ovat merkittävässä roolissa tutkielmani lähdekirjallisuudessa. Päivi Kosonen käsittelee autofiktiota lähinnä omaelämäkerrallisuuden kautta, mutta hänen kirjoitustensa autobiografinen näkökulma tuo omaan tutkielmaani monipuolisuutta mm. muistin ongelmallisuudesta omaelämäkerrallisessa kirjoittamisessa.

Tutkielmani tavoite on erotella *Keinulaudalla*-romaanin fiktiiviset ja omaelämäkerralliset piirteet, joten tutkimuskysymykseni olen muotoillut seuraavanlaisesti: miten autofiktio ilmenee Päivi Storgårdin romaanissa *Keinulaudalla*? Aihetta on mielenkiintoista tutkia, sillä Storgårdin omien sairauskokemusten on väitetty vaikuttavan negatiivisesti *Keinulaudalla*-romaanin kaunokirjallisuuteen teoksena – niin Storgårdilla kuin kirjan päähenkilölläkin on diagnosoitu kaksisuuntainen mielialahäiriö. Romaania on väitetty kirjailijan omaksi terapiakirjaksi, ei niinkään kaunokirjalliseksi taideteokseksi. (Ahola 2013.) Kirjan yhtenä ongelmana nähdään siis sen sairauskertomuksellinen luonne, joka saattaa aiheuttaa lukijassa unohduksen *Keinulaudalla*-romaanin fiktiivisestä puolesta (Kirjavinkit 2015). Tutkielmani tarkoitus ei ole arvioida Storgårdin kaunokirjallisia onnistumisia tai puutteita *Keinulaudalla*-

romaanissa, mutta teoksen aiheuttama keskustelu omaelämäkerrallisuudesta kaunokirjallisessa teoksessa luo kirjallisuuden tutkimuskentälle kohdan, jota on mielestäni perusteltua tutkia – autofiktion ilmenemisen Storgårdin teoksessa.

Keinulaudalla-teosta on vaikea nimittää yksiselitteisesti kaunokirjalliseksi romaaniksi, sillä kirjailija on yhdistellyt teoksen tapahtumissa omia kokemuksiaan sekä fiktiivisiä, keksittyjä tapahtumia. Kirjan nimittäminen omaelämäkerralliseksi teokseksi olisi harhaanjohtavaa, sillä teos sisältää runsaasti fiktiivisiä piirteitä, jotka eivät liity Storgårdin elämään – esimerkiksi päähenkilön nimi ei ole identtinen kirjailijan kanssa eivätkä muut henkilöhahmot ole todellisia. *Keinulaudalla*-teoksen päähenkilö Outi sairastaa kaksisuuntaista mielialahäiriötä, jonka johdosta hän on päätenyt osastolle hoitoon. Outi kertoo tarinansa vuonna 2012, ja kerronta vaihtelee nykyhetken sekä takaukien välillä – aina hetkistä ennen sairastumista kohti nykyhetkeä ja potilaselämää osastolla. Väliin mahtuu kaksisuuntaiselle mielialahäiriölle ominaisia manian ja depression täyttämiä aikoja sekä näihin linkittyviä ihmissuhteita sekä niiden muutoksia sairauden myötä: avioliiton kariutuminen, äiti-lapsisuhte sekä uudet tuttavuudet sairaalan arjessa. Läpi kirjan kulkee myös lanka-teema; alussa Outi aloittaa sukien neulomisen osastolla ja kirjan lopussa päättelee sukkaparin langat samaisella osastolla. Ymmärrän langan symboloivan Outin – ja myös Päivin – elämäkulkua:

Alku on aina pahin. Pitää luoda silmukat ja jakaa ne neljälle puikolle. Joskus neuleen sulkemisen aloittaa langan väärällä päällä, jolloin lanka loppuu heti kättelyssä. Tai neule kiertyy sotkuksi, ja on pakko purkaa. Olen purkanut lukemattomia alkuja.

(Storgård 2013, 5.)

On vaikeaa poimia viimeiset silmukat puikoilta neulalle. Puikot putoilevat ja kilisevät lattialle. Täytyy varoa, ettei mikään viimeisistä silmukoista pääse purkautumaan ihan loppuvaiheessa. Kun neula on kulkenut kaikkien läpi, kiristän langan ja pujotan sen päätymään kauniisti sukan nurjalle puolelle.

(Storgård 2013, 266.)

2 Autofiktion historia

Päivi Storgårdin *Keinulaudalla*-teos ei ole ensimmäinen autofiktiivinen romaani Suomessa, vaikka kirjallisuudenlaji ei sinänsä ole vielä kauaa täällä vaikuttanut. Autofiktion historia ulottuu muutaman vuosikymmenen taa, tosin aluksi autofiktiota kirjallisuudenlajina ei nimitetty kyseisellä termillä. 1980-luvulla Anja Kaurasen kirjoittamaa *Kiinalaista kesää* nimitettiin työpäiväkirjaksi tai välityöksi, vaikka teos kertoi Kaurasen kesästä nykytermein ilmaistuna autofiktiivisesti. 1998 Snellman, ent. Kauranen julkaisi teoksen *Side*, joka nyt osattiin liittää tiukemmin omaelämäkerrallisuuteen kuin edellisellä kerralla 1980-luvulla. Muita suomalaisia autofiktiivisiä teoksia kirjoittaneita ovat muun muassa Kari Hotakainen, Pirkko Saisio sekä Pentti Holappa 1990-luvulla. Heistä realistisimman autofiktion loi Pirkko Saisio teoksellaan *Pienin yhteinen jaettava* (1998), joka kertoi selkeästi ja tunnustettavasti hänestä itsestään sekä seksuaalisen identiteetin löytämisen haasteista. Useissa autofiktiivisissä romaaneissa suomalaiset kirjailijat ovatkin ottaneet kantavaksi teemakseen homoseksuaalisuuden osana omaa identiteettiä ja sen rakentumisprosessia. Saision lisäksi Pentti Holappa on omaelämäkerrallisessa teoksessaan puhunut omasta homoseksuaalisuudestaan hieman totuutta muunnellen, kuten autofiktiolle on ominaista. Holapan *Ystävän muotokuvassa* (1998) päähenkilö arastelee omaa homouttaan, mutta tosielämässä kirjailija on elänyt avoimesti parisuhteessa miehen kanssa jo vuosikymmeniä. (Koivisto 2011a.) Autofiktion aiheet näyttävät muodostuvan yhteiskunnallisista tabuista, kuten seksuaalivähemmistöistä ja *Keinulaudalla*-romaanin tapauksessa mielenterveyshäiriöstä.

1990-luvulla autofiktion rantautuessa Suomeen saivat sekä Holappa että Saisio autofiktiivisillä teoksillaan Finlandia-palkinnon. Vaikka autofiktiivisiä teoksia kirjoitettiin jo 1990-luvulla, vasta 2007 autofiktio tunnustettiin ensimmäistä kertaa omaksi lajinimikkeekseen. Tuolloin Anu Kaipaisen teos *Vihreiksi poltetut puut* toimi pioneerina uudelle lajinimikkeelle. (Koivisto 2011a.)

Tutkielmani aihetta, autofiktiivisyyttä, on tutkittu Suomessa melko vähän johtuen todennäköisesti valitsemani kirjallisuudenlajin teosten lukumäärän vähäisyydestä. Jo edellä mainittu Pirkko Saisio on kirjoittanut omaelämäkerrallisen trilogian teoksillaan *Pienin yhteinen jaettava* (1998), *Vastavalo* (2000) ja *Punainen erokirja* (2003). Päivi Koivisto on väitellyt tohtoriksi tutkimalla kyseistä romaanisarjaa, sen autofiktiivisiä sekä omaelämäkerrallisia piirteitä ja näihin liittyviä ongelmakohtia. *Elämästä autofiktioksi* –

Lajitradition jäljillä Pirkko Saision romaanisarjassa Pienin yhteinen jaettava, *Vastavalo ja Punainen erokirja* -väitöskirja on tällä hetkellä merkityksellisin ja laajin tutkimus kyseisestä aiheesta Suomen rajojen sisällä.

Autofiktion historia muualla maailmalla alkaa vuosikymmenien takaa. 1970-luvun Ranskassa autofiktio syntyi omaelämäkerrallisen kirjallisuudenlajin alle. Autofiktiota tuolloin teorisoimaan alkanut Serge Doubrovsky pitää autofiktiota omaelämäkerran alalajina, joka korostaa kielen monihahmotteisuutta ja merkitysten moninaisuutta. Doubrovskyn mukaan todellisuuden autenttiset tapahtumat ovat toissijaisia, eikä totuutta voi kirjoittaa tai löytää muuten kuin vahingon kautta – rivien välistä, sanomattomuudesta ja hiljaisista hetkistä. (Koivisto 2011c.) Palaan Doubrovskyyntä tarkemmin tutkielmassani myöhemmin.

Autofiktiosta on viitteitä kuitenkin jo kauan ennen 1970-lukua. 1600-luvulla Ranskassa syntyi käsite avainromaani, joka määritellään romaaniksi, jonka henkilöillä on selvästi yhteys todellisuuden kanssa – juonelliset tapahtumatkin ovat usein todellisuuteen liitettävissä. Tunnettuja avainromaneja ovat muun muassa Madeleine de Scudéryn *Artaméne, ou le Grand Cyrus* (1649–53), Ernest Hemingwayn *The Sun Also Rises* (1926) ja Suomessa Hannu Salaman *Tapausten kulku* (1969). (TT, s.v. *avainromaani*.) Yhteys autofiktioon voidaan nähdä, vaikka kirjallisuudenlaji tuli tunnetuksi vasta viime vuosisadalla tarkempien määrittelyiden myötä.

Edellä mainitut kirjailijat ja heidän autofiktiiviset teoksensa osoittavat, että kirjallisuudenlajina autofiktio ei ole tarkkarajainen tai selkeä. Fiktio ja faktan suhde toisiinsa vaihtelee, omaelämäkerralliset osuudet saattavat muistin epävakauden vuoksi liukua harmaalle alueelle todenperäisyyden suhteen ja intentiot sekoittua. Omaelämäkerrallinen kirjoittaminen asettaa haasteita liittyen oman muistin ja itsetietoisuuden tarkkuuteen – kuinka omaa menneisyyttään voi kuvata luotettavasti, tai tarvitseeko absoluuttiseen totuuteen edes pyrkiä? Tällöin omaelämäkerrallisuuden todenperäisyys murenee ja tekstin saadessa fiktiivisiä piirteitä lähenee se autofiktiivistä tekstiä tahtomattaan.

3 Philippe Lejeunen omaelämäkertateoria

Tässä luvussa esittelen tutkielmani teoriapohjan sekä sen soveltamismahdollisuudet Storgårdin *Keinulaudalla*-romaaniiin. Philippe Lejeunen omaelämäkertateoria keskittyy nimensä mukaisesti omaelämäkerrallisuuteen eikä niinkään autofiktiivisyyteen, mutta autofiktion sisältäessä aina omaelämäkerrallisen puolen näen perustelluksi käyttää Lejeunen teoriaa myös omassa tutkielmassani. Lejeune on yksi merkityksellisimmistä omaelämäkerrallisuuden tutkijoista aikanamme, joten päädyin valitsemaan hänet tukemaan tutkielmani teoriaosuutta. Omaelämäkerran käsitettä on selitetty muidenkin kirjallisuudentutkijoiden kautta, joten pyrin lisäämään tutkielmaani avarampaa näkökulmaa tuomalla muiden kirjailijoiden esityksiä aiheesta mukaan.

Varhaisimmat määritelmät autobiografialle eli omaelämäkerralle englannin kielestä löytyvät 1800-luvun loppupuolelta. Laroussin määritelmää vuodelta 1866 on hankala suomentaa sanasta sanaan, mutta englanniksi se on kirjoitettu näin: ”Life of an individual written by himself”. Toinen merkittävä Vapereauin määritelmä vuodelta 1876 korostaa omaelämäkerrallisuudessa romaania ja runoa, joihin sekoittuvat kirjailijan oma elämä ja tunteet. (Lejeune 1995, 123.) Oma tutkielmani kannalta merkittävä on Lejeunen tutkimustyö omaelämäkerrallisuuden parissa. Ranskalainen Philippe Lejeune kuuluu Euroopan tunnetuimpiin omaelämäkertatutkijoihin, ja hänen omaelämäkertamääritelmänsä onkin nykyajan tunnetuin. Hän määrittelee omaelämäkerran retrospektiiviseksi proosakertomukseksi, jonka on kirjoittanut oikea henkilö omasta yksityiselämästään kertoen (Lejeune 1995, 4). Lejeune tarkentaa määritelmänsä jakamalla sen pienempiin osiin: kielen muotoon, aihevalintaan, kerrontaan sekä kirjailijan, päähenkilön ja kertojan identtisyyteen. Kielen muoto omaelämäkerrallisessa tekstissä voi olla joko proosamuotoista tai kerronnallista. Omaelämäkerrallisuus vaatii aiheekseen kirjailijan yksityisen elämän raottamisen, ja tämä taas sen, että kirjailija kirjoittaa teoksessaan itsestään, omalla nimellään ja tunnistettavasti – kertoja on identtinen kirjoittajan kanssa. Kerronta voi tapahtua nykyhetkestä käsin menneeseen eli takautuvasti tai niin, että kerronta on yhtäaikaista teoksen tapahtumien kanssa. (Lejeune 1995, 4–5.) Usein omaelämäkerrallisissa teksteissä kerronta kuitenkin on retrospektiivistä eli takautumiin tukeutuvaa. *Keinulaudalla*-romaanissa Storgård käyttää kerronnan konventioina vuorotellen sekä takautumia että nykyhetkeä. Määritelmän tarkoitus on myös perustella, miksi elämäkerrat, päiväkirjat tai muistelmat eivät ole

omaelämäkertoja. Esimerkiksi elämäkertoissa kertoja ja päähenkilö eivät ole identtiset ja tämä tarkoittaa suoraan sitä, ettei elämäkerta täytä omaelämäkerran määritelmävaatimuksia.

Omaelämäkerran tiukka määritelmä tuo mukanaan myös ongelmia. Etenkin kertojan, päähenkilön ja kirjailijan identtisyys nähdään ongelmallisena – kuinka identtisyys tulisi ilmaista tekstissä ymmärrettävästi? Pelkkä yhdennäköisyys tai samankaltaisuus ei riitä, vaan lukijan tulisi kyetä heti näkemään kertojan, päähenkilön ja kirjailijan identtisyys eli se, että kaikkien kolmen tekijyyden taustalla on yksi ja sama henkilö. Lejeune vetää kuitenkin tarkan linjauksen identtisyyden olemassaolosta: se joko on tai sitä ei ole lainkaan. Kaikki välimuodot ja asteet ovat siis mahdottomia. Identtisyyden ilmeneminen kertojan ja kirjan päähenkilön välillä ilmaistaan useimmiten käyttämällä yksikön ensimmäistä persoonaa, minä-muotoa. (Lejeune 1995, 5.) Genette kutsuu tätä autodiegeettiseksi kerronnaksi, mutta minämuotoisen kertojan ollessa epäidenttinen päähenkilön kanssa kerronta muuttuu homodiegeettiseksi. Kerronnan tapahtuessa minämuotoisesti ei siis aina välttämättä ole kyse tekijöiden identtisyydestä. (Genette 1980, 245.) Omaelämäkerrallisessa tekstissä voidaan käyttää myös yksikön toista ja kolmatta muotoa – mikä estäisi omaelämäkerran kirjoittajaa puhuttelemasta itseään sinä-muodolla? – mutta tämä ei ole kovin yleistä. Jos kertoja on identtinen päähenkilön kanssa ja tekstissä käytetään yksikön toista ja kolmatta persoonaa, puhutaan tällöin omaelämäkerrasta toisessa/kolmannessa persoonassa. Minämuotoista identtisyyttä pidetään klassisena mallina omaelämäkerrasta. Jos kertoja ei ole identtinen päähenkilön kanssa, ei voida puhua enää omaelämäkerrasta. Lejeune kuitenkin määrittelee myös epäidenttisen mallin: minämuotoinen kerronta ilman kertojan ja päähenkilön identtisyyttä on elämäkerrallista ja homodiegeettistä, sinämuotoisena puhuttelevaa elämäkerrallista toisessa persoonassa ja viimeisenä kolmannen persoonan heterodiegeettistä kerrontaa, jota pidetään klassisena elämäkerrallisuutena. (Lejeune 1995, 7.) Lejeune on muotoillut teoriansa visuaaliseksi diagrammiksi, jonka liitän tutkielmani loppuun helpottamaan hahmottamista.

Lejeune sivuaa teoriassaan myös autofiktiota. Hän puhuu autobiografisesta eli omaelämäkerrallisesta romaanista, jossa kirjailija on kieltäytynyt tai ainakin päättänyt olla myöntämästä romaaninsa päähenkilön ja oman itsensä identtisyyttä, vaikka lukijalla on syystä tai toisesta perustellut väitteet pitää kirjailijaa identtisenä romaanin henkilöahmon kanssa. Olennaista on löytää yhtymäkohtia kirjailijan ja romaanin päähenkilön väliltä. Tästä Lejeune jatkaa määrittelemään omaelämäkerrallista romaania: se sisältää kirjailijan sekä päähenkilön tietynasteisen identtisyyden mutta myös kirjailijan ja hänen teoksensa päähenkilön etäisyyden ja epäidenttisyyden. Kerronnassa voidaan käyttää esimerkiksi yksikön kolmatta persoonaa,

mikä etäyttää kirjailijan teoksesta paremmin kuin minämuotoinen kerronta. Lejeunen mukaan huomattava ero omaelämäkerran ja omaelämäkerrallisen romaanin välillä on asteisuus. Omaelämäkerrassa identtisyuden asteita ei ole – kyse on joko-tai –tilanteesta. Omaelämäkerrallisessa romaanissa voidaan kuitenkin havaita eritasoisia asteita identtisyuden ja yhdennäköisyyden kannalta. Omaelämäkerrallisessa romaanissa lukija voi löytää yhdennäköisyyttä kirjailijan ja kirjan päähenkilön välillä esimerkiksi kuvittelemalla ulkonäöllisiä seikkoja, mutta puhtaassa omaelämäkerrassa ei tarvitse epäillä identtisyyttä: sitä joko on tai ei ole. Tekstin tarinatasolla eroa ei kuitenkaan näiden kahden kirjallisuudenlajin välillä ole. Omaelämäkerta pyrkii autenttisuuteen, mutta omaelämäkerrallinen romaani voi kuulostaa aivan yhtä todenmukaiselta kuin omaelämäkerrallinen teos. Tarkastelemalla kirjan kantta, takakansitekstiä ja nimeä lukija voi tehdä johtopäätökset kirjan omaelämäkerrallisuudesta: kirjailijan, päähenkilön sekä kertojan identtisyys jo nimitasolla paljastaa teoksen omaelämäkerrallisuuden tai sen puuttumisen. Identtisyuden voi huomata kahdella tapaa: implisiittisesti minämuotoisen otsikon perusteella – esimerkiksi *Tarina elämästäni* paljastaa jo nimenä identtisyuden, tai vielä ilmeisemmällä tavalla eli kertoja-päähenkilön nimittäessä itseään samalla nimellä kuin mitä kirjailija kantaa – tämän huomaa jo kirjan kantta katsomalla. Useimmiten molemmat tavat toteutuvat omaelämäkerroissa. (Lejeune 1995, 13–14.)

Lejeunen käsite omaelämäkertasopimus (*pacte autobiographique*) tarkoittaa sitä, että omaelämäkerran kirjoittajalla on velvoite kirjoittaa totuudenmukaisesti omasta elämästään (Lejeune 2005, 31). Omaelämäkertasopimus voidaan tuoda ilmi tekstissä kerran, mutta myös useammin pitkin tekstiä luoden suhteen lukijan ja kirjoittajan välille (Kosonen 2009, 288) – tekijä puhuttelee lukijaa ja vahvistaa referentiaalista statustaan kommentoimalla omaa tekstiään. Omaelämäkertojalla on useita haasteita luoda tekstistään uskottava; yliluonnollisia tai epäuskottavia kohtauksia on vältettävä. Mitä monimutkaisemmaksi todellisuuden määrittely omaelämäkerrallisessa tekstissä muuttuu, sitä vaikeampi lukijan on suhteuttaa lukemansa vallitsevaan todellisuuteen ja näin tekstin uskottavuus kärsii. Lukija saattaa alkaa suhtautua kyseiseen omaelämäkertaan autofiktiona tai jopa kokonaisvaltaisena fiktiona. (Gasparini 2004, 31.) Selvää on myös muistin epäluotettavuus: aika muokkaa muistojamme, ja vuosikymmenien jälkeen kirjoitettu elämäntarina ei voi antaa täysin luotettavaa kuvausta kirjailijan mielen sisällöstä – muistot sekoittuvat, tunnereaktiot laimenevat ja ihmisen tapa ymmärtää todellisuus saattaa muuttua ajan kuluessa.

On väitetty, että menneisyydestä kerrottaessa ei voida koskaan puhua täysin totta, vaan mukaan sekoittuu usein valheita (Eakin 1985, 3). Autobiografian totuudenperäisyyteen tuleekin suhtautua kriittisesti, sillä kirjailijan ja päähenkilön ollessa sama tilanne näyttäytyy aina subjektiivisena. Autobiografisesta tuotoksesta on vastuussa kirjailija itse, eikä näin ollen voida olettaa kaiken kirjoitetun olevan esitetty objektiivisesti tai puolueettomasti – eikä näin itse asiassa pitäisi tehdä, sillä kyseessä on omaelämäkerrallinen tuotos. Voidaanko siis väittää, ettei puhdasta autobiografiaa olekaan? Eakin on pohtinut tätä kysymystä teoksessaan *Fictions in autobiography* (1985); hän puhuu autobiografisesta totuudesta, jossa autobiografistit itse päättävät luovuuden ja totuuden välisestä suhteesta omaelämäkerrallisissa teoksissa – inhimillinen ja erehtyvä muisti sekä kuvitelmat muovaavat tarinaa omasta itsestä ja paikoitellen jopa sulautuvat yhteen muodostaen kokonaisuuden, jota kutsutaan omaelämäkerralliseksi tuotokseksi. Autobiografiassa yhdistyy subjektiivinen mieli, todelliset tapahtumat ja näistä kirjoitettu versio. Yksi historiamme tunnetuimmista omaelämäkerrallisista teoksista, Rousseau'n *Confessions* (1770), sisältää jo ensimmäisillä sivuilla kirjailijan huomautuksen muistin kavaluudesta: ”[--] jos olen tullut käyttäneeksi jotain merkityksetöntä koristetta, niin se on aina tapahtunut vain täyttääkseni jonkin muistini puutteellisuudesta johtuvan aukon.” (Rousseau, 1938, 7). Myös Kosonen mainitsee autobiografian totuuden ja fiktion väistämättömästä sekoittumisesta kirjoittamisen prosessissa, sillä kirjoittaminen on aina asioiden merkityksellistämistä luovia keinoja hyödyntäen (Kosonen 2014, 108).

Lejeunen teoriaa on kritisoitu sen liiallisen narratiivisen luonteensa vuoksi. Keskiössä on kirjailijan, päähenkilön ja kertojan identtisyys eikä niinkään minän jatkuvuus. Määritellesään omaelämäkertaa Lejeune käyttää samannimisyyden periaatetta, joka ei erota omaelämäkerrallisesta teoksesta erillistä kertojaa, vaan kertoja on identtisessä yhteydessä päähenkilön ja teoksen kirjailijan kanssa. Vaikka Lejeune keskittyykin narratiivisuuteen, saa omaelämäkerrallisuus hyvin usein myös jatkuvuuden piirteitä: kirjoittamalla omasta elämästään kirjailijat pyrkivät minän eheyteen ja jatkuvuuteen, ymmärtämään mennyttä elämäänsä nykyisyyden perspektiivistä käsin. (Kosonen 2009, 287.) Minän jatkuvuuden kuvaus on kuitenkin aina jossain määrin mahdotonta: itse kohde (oma itse, menneisyys) on dynaaminen ja muuttuu jatkuvasti aina kuolemaan saakka. Ja kuolemaa ei voi sanallistaa loppuun asti itse, sillä oma minuus pakenee ja katoaa tavoittamattomiin. (Kosonen 2014, 99.)

4 Autofiktio *Keinulaudalla*-romaanissa

Tässä luvussa tarkastelen itse romaania ja Päivi Storgårdia sekä kaksisuuntaista mielialahäiriötä, joka toimii kannattelevana teemana *Keinulaudalla*-romaanissa. Aloitan määrittelemällä termin autofiktio samalla tarkastellen Lejeunen ja Doubrovskyn vastakkainasettelua suhteessa omaelämäkertaan ja autofiktioon. Tämän jälkeen siirryn kirjan tapahtumiin ja samalla Storgårdin henkilökohtaiseen elämään. Pysin löytämään kirjasta omaelämäkerralliset piirteet haastatteluiden perusteella, joita Storgård on vuonna 2014 antanut. Käsittelen myös kaksisuuntaista mielialahäiriötä ja sen ilmenemistä *Keinulaudalla*-romaanissa. Lopuksi pohdin *Keinulaudalla*-teoksen fiktiivisyyttä: todellisiin tapahtumiin lisättyjä ja keksittyjä juonenkäänteitä, henkilöitä sekä tilanteita, joita on syytä epäillä fiktiivisiksi Storgårdin kertoman tai kertomattomuuden perusteella. On selvää, että mitä paremmin Storgårdin tuntee, sitä tarkemmin pystyy vetämään rajan todellisten ja fiktiivisten piirteiden välille. Teoksen ollessa autofiktiivinen emme kuitenkaan voi varmasti väittää tapahtumia todenperäisiksi tai fiktioksi – tämän tietää vain kirjailija itse, jolloin häntä suojaaa autofiktion harmaa verho.

4.1 Lejeunesta Doubrovskyyn – jännitteitä ja vastakkainasettelua

Autofiktio voidaan nähdä joko omana kirjallisuudenlajinaan tai omaelämäkerran alalajina. Termistä autofiktio alettiin puhua ensimmäisen kerran vuonna 1976 Serge Doubrovskyn kuvaillessa romaaniaan *Fils*¹. *Fils* on Doubrovskyn omasta elämästään kirjoittama teos, jossa päähenkilöllä on Doubrovskyn nimi ja joka sisältää tapahtumia, jotka ovat osa Doubrovskyn elämää. Innoitteen romaanilleen Doubrovsky sai Philippe Lejeunen väitteestä, ettei kirjailija pysty kirjoittamaan omasta elämästään siten, että kirjan päähenkilöllä ja kirjailijalla olisi sama nimi. Teoksensa prologissa Doubrovsky esittää autofiktion suppean määritelmän, josta voidaan havaita kirjailijan tyytymättömyys omaelämäkerrallisia rajoitteita kohtaan. (Koivisto

¹ Ranskaksi ”Fils” tarkoittaa poikalasta äännettäessä s-kirjain, mutta s-kirjaimen jäädessä äännettäessä pois tarkoittaa se uhkaa (MacDonough 2011, 7).

2011b, 12.) Autofiktio genrenä on yhdistelmä fiktiota ja omaelämäkertaa, jossa päähenkilö, kirjailija sekä kertoja ovat yksi ja sama. Teoksensa takakannessa Doubrovsky kirjoittaa:

Autobiography? No, that is a privilege reserved for the important people of this world, at the end of their lives, in a refined style. Fiction, of events and facts strictly real; autofiction, if you will, to have entrusted the language of an adventure to the adventure of language, outside of the wisdom and the syntax of the novel, traditional or new. Interactions, threads of words, alliterations, assonances, dissonances, writing before or after literature, concrete, as we say, music.

(Doubrovsky 1976, takakansi; cit. MacDonough 2011, 7.)

Yllä oleva kuvaus on herättänyt paljon keskustelua Ranskassa kirjailijoiden ja journalistien parissa siitä, mikä on todellisuudessa ero autofiktion ja omaelämäkerrallisuuden välillä – Doubrovsky nimittäin näkee omaelämäkerrallisuuden kirjallisuudenlajina olevan varattu vain tunnetuille ja tärkeille henkilöille. Autofiktio voidaan hyväksyttävästi määritellä oikeiden tapahtumien ja faktojen fiktioksi – toisin sanoen fiktion ja omaelämäkerran välimuodoksi, aivan kuten Doubrovsky aikaisemmin uutta genreä aukaisi. (MacDonough 2011, 7.) Myös Päivi Koivisto puhuu väitöskirjassaan autofiktiosta fiktion ja faktan välille sijoittuvana kirjallisuudenlajina. Koivisto nojaa omassa tutkimuksessaan pitkälti Serge Doubrovskyn määritelmään autofiktiosta, jonka lähtökohtana on omaelämäkerran teoria ja joka ilmenee Doubrovskyn tekstissä pyrkimyksenä erottaa autenttisuus autofiktiosta symbolien ja kielen kuvallisuuden avulla. (Koivisto 2011b, 12.)

Fiktiivinen kirjoittaminen omasta elämästä sisältää varteenotettavia näkökulmia, joita pelkkä omaelämäkerrallinen kirjoittaminen ei kykene tarjoamaan. Kirjailija voi tarkastella itseään ja kirjoittamistaan ulkopuolisena henkilönä, jolloin oma elämä voi näyttäytyä erilaisena kuin perinteisesti muisteltuna. Fiktiivisyys säilyttää turvallisen välimatkan oman itsen ja teoksen välillä, eli kaikesta kirjoittamastaan autofiktiosta ei tarvitse olla vastuussa – autofiktio ikään kuin laskee tummennetun verhon lukijan ja teoksen välille, jolloin teoksen tapahtumat suodattuvat lukijalle niin kuin lukija haluaa ne tulkita, osan faktana ja osan fiktiona. (Kosonen 2014, 108.) On kuitenkin selvää, että mitä tunnetumpi kirjailija on lukijalle ja mitä enemmän hän on paljastanut yksityiselämästään julkisuuteen, sitä todentuntuisemmalta autofiktio tuntuu. Lukija ja hänen omat kokemuksensa kirjallisuudesta tulevat autofiktiossa vastaan ja kohtaavat ainutlaatuisella tavalla – lukija on aina subjektiivinen.

4.2 *Keinulaudalla*-romaanin omaelämäkerrallisuus

Keinulaudalla-romaanin tapahtumat alkavat joulukuusta 2012 kirjan päähenkilön, Outin, neuloessa sukkaa osastolla 17. Pian lukijalle selviää syy tapahtumapaikalle: Outi sairastaa kaksisuuntaista mielialahäiriötä, jonka takia hän on sairaalassa hoidossa. Outi kertoo lukijalle elämästään sairaalasta käsin, välillä takautumien kautta siirtyen koko ajan lähemmäs nykyhetkeä. Varhaisimmat tapahtumat alkavat vuodesta 2003, jolloin Outi oli juuri saanut uuden työpaikan paikallisradiosta. Hän on siis toimittaja aivan kuten Storgårdkin. 2004 Outi tapaa ensimmäisen kerran tulevan miehensä Aaronin, ja he saivat esikoisensa pari vuotta myöhemmin. Pian Outin elämä alkaa kuitenkin tuntua raskaalta, työpaikat vaihtuvat eikä aikaa tai innostusta löydy perhe-elämälle. Väsymyksensä vuoksi Outi hakeutuu lääkärille miehensä pyynnöstä, mutta valehtelee oireet lihasjuumeiksi: ”En todellakaan kertoisi makaavani päivät pitkät. Siitä jäisi arveluttavia merkintöjä ja lähetteitä psykologille --. Selkä oli parempi syy.” Miehelleen hän valehteli oireiden viitanneen anemiaan. (Storgård 2013, 113.) Depressiokaudet ilmenevät romaanissa arkielämän hankaluutena ja tarkoituksettomuutena. Maaliskuun 2008 merkintä kuvaa masennuskautta:

Sitten ei ollut mitään syytä nousta sängystä lainkaan. Minua ei tarvittu. En ollut olemassa. Oli vain loputon väsymys. Aaron vei Nellyn hoitoon aamuisin. Siitä tiesin, milloin oli aamu. En oikeastaan olisi halunnut tietää. Aamu pakottaisi päivään, olemaan jotakin. En kyennyt tekemään mitään. Mitään sellaista, jota normaalit ihmiset tekivät, ajattelematta. Kuten käymään suihkussa, pesemään hiukset, vaihtamaan puhtaat vaatteet, syömään aamupalaa. -- Vessassa käyminen oli ponnistus, jonka jälkeen itkin äänekästä, vaikeroivaa itkua.

(Storgård 2013, 117.)

Outi päätyy pian vastaamaan masennuskyselyyn, jonka tulokset viittaavat vakavaan masennustilaan – Storgårdkin sai aluksi diagnoosikseen vain masennuksen, vaikka vuosia myöhemmin oikea diagnoosi varmistui: bipolaarinen eli maanis-depressiivinen mielialahäiriö. Masennus vie Outin sairaalajaksolle, mikä vaikuttaa luonnollisesti myös työkykyyn. Maniajakson käynnistyessä Outi muun muassa lähettää kutsun presidentti Haloselle kakkukahveille kotiinsa (Storgård 2013, 145) ja tekee puutarhatöitä valtavalla tarmolla ympäri vuorokauden unohtaen ajankulun (Storgård 2012, 154). Toista lasta odottaessaan Outi romahtaa töissä ja täten menettää työpaikkansa. Kuormittavat asiat kasaantuvat ja Outi käy masennuskaudella syvällä, jopa itsetuhoisuuden partaalla. Kirjan lopussa selviää syy senhetkisellet sairaalahoitojaksolle: Outi oli ottanut suuren määrän unilääkkeitä ja muita aineita tarkoituksenaan päättää elämänsä, mutta viime hetkillä hänen ystävänsä Jari löysi hänet ja vei sairaalaan. (Storgård 2013, 263–264.) Nämä tapahtumat tuoreessa muistissa ja juuri kokeneena Outi kertoo tapahtumansa *Keinulaudalla*-romaanissa.

Kaksisuuntainen mielialahäiriö on krooninen sairaus, joka vaatii usein sairaalahoitoa. Sairaudessa mielialat vaihtelevat tavallisuudesta poikkeavalla voimakkuudella, depressiosta maniaan tai hypomaniaan. Kaksisuuntaista mielialahäiriötä sairastava voi elää normaalia elämää jaksojen välillä, mutta depressiokaudella mieliala voi laskea masentuneesta psykoottiseen masennukseen ja vastaavasti maniakaudella hypomaniasta hengenvaaralliseen katatoniseen tilaan. (Kristeri 2009, 27–28.) Depressiokausien aikana elämä nähdään merkityksettömänä ja itsetuhoisuus on voimakasta. Maniakausina tuhlaavaisuus, alkoholin runsas käyttö, unettomuus sekä hyperseksuaalisuus ovat yleisimpiä tunnusmerkkejä ja usein kaksisuuntaista mielialahäiriötä on helpoin epäillä maniakausien epätavallisen käytöksen vuoksi. Perimä selittää suurelta osin sairastumisriskiä, mutta taustalla saattaa olla myös aivo- tai muu somaattinen sairaus. Kaksisuuntainen mielialahäiriö ei parane, mutta sitä voi oppia hallitsemaan hyväksymällä sairauden osaksi itseään ja kertomalla asiasta muille. Myös lääkitys on olennaisen tärkeää. (TK s.v. *kaksisuuntainen mielialahäiriö*.) Lääkityksellä on haittapuolensa, jotka Storgård kohtaa päivittäin: ”Aamuisin olen pöpperössä, koska iltalääkkeen häntä on pitkä. Lääkkeet myös lihottavat, 15 kiloa on tullut lisää, koska aineenvaihduntani on muuttunut.” (Janhonen 2014, 21.) Storgård kertoo samaisessa haastattelussa kärsivänsä myös käsien tärinästä ja suun kuivumisesta (Janhonen 2014, 21).

Päivi Storgård sairastui kaksisuuntaiseen mielialahäiriöön nuorella aikuisiällä, mutta lääkkeiden ja terapiatuen avulla hän pystyy elämään sairauden kanssa lähes normaalia elämää (Houni 2014). Storgård kertoi julkisesti sairastavansa kaksisuuntaista mielialahäiriötä *Anna-*lehden haastattelussa. Storgård kertoo tunteneensa iloa ja vapautumista kertoessaan sairaudestaan muille – enää ei tarvinnut pelätä olevansa yksin taudin kanssa. Aiemmin koettu häpeä ja alemmuudentunto helpottivat vähitellen, eikä energiaa mennyt enää salailuun tai valkoiisiin valheisiin. Valheiden keskellä myös Storgårdin keho alkoi oireilla: flunssaa, sydänoireita sekä unettomuutta. Haastattelussa hän kertoo suoraan suhteestaan *Keinulaudalla*-romaaniiin: ”Kun kirjoitin kirjaani [*Keinulaudalla*], kävin sairauttani perusteellisesti läpi, ja samalla hyväksyin sen. Ehkä juuri siksi stressinsietokykyni on parantunut.” (Janhonen 2014, 20–21.) Lehtihaastattelussa Storgård kertoo kirjan kohtauksesta, jossa Outi urakoi puutarhatöissä ajantajunsa menettäneenä: ”Outi tietää, että hän vetää itsensä tyhjiin, mutta ei pysty lopettamaan. Outin olo on kiduttava, koska hän tajuaa, että romahdus tulee, mutta on vain jatkettava tekemistä. Näin se meni minullakin.” (Janhonen 2014, 20). Ilta-Sanomien haastattelussa (Kerttula, 2014) Storgård kertoo erään kirjan kohtauksen olevan suoraan hänen omasta elämästään. Kirjassa Outi väsymyksestä uupuneena soittaa hätäkeskukseen ja pyytää

apua, mutta vastauksena hän saa vain valitusta kiireellisemmistä ja tärkeämmistä asioista sekä pyynnön ottaa tarvittaessa myöhemmin yhteyttä. Storgårdille itselleen sanottiin hänen kärsivän vain pienestä väsymyksestä, mikä on yleistä tuoreille äideille. Kohtaus on siis kirjailijan omasta elämästä, Outin sanoin kerrottuna.

Kyseisten haastatteluiden ja Storgårdin niissä kertoman perusteella voidaan siis väittää, että teoksen kirjoittaminen oli terapeutista Storgårdille. Johdannossa mainitsin kritiikin *Keinulaudalla*-teosta kohtaan sen terapeutin luonteen vuoksi, ja terapian Storgård myöntääkin haastattelussa epäsuorasti. Tutkielmani kannalta ei kuitenkaan ole olennaista keskittyä kritiikin osuvuuteen, vaan huomata yhteydet kirjailijan elämän ja *Keinulaudalla*-romaanin tapahtumien kanssa.

Lejeunen omaelämäkertamääritelmän omaelämäkerrallisia piirteitä voi *Keinulaudalla*-romaanista löytää tarkastelemalla fokalisaatiota. Outi kertoo elämästään yksikön ensimmäisessä persoonamuodossa, ja Lejeunen mukaan kertojan ja päähenkilön ollessa sama ja kerronnan tapahtuessa autodiegeettisesti voidaan puhua klassisesta omaelämäkerrasta – kunhan kirjailija on identtinen kertojan ja päähenkilön kanssa. Storgård ei kuitenkaan absoluuttisesti ole identtinen kertojan ja päähenkilön kanssa, mutta kertomansa perusteella hän on siirtänyt osia elämänsä autenttisista tapahtumista kirjaan Outin kokemaksi, joten näin ollen voidaan ajatella klassisen omaelämäkerrallisuuden toteutuvan jossain määrin ja tietyissä kohdissa. Missään vaiheessa Outi ei kuitenkaan ole Päivi, vaikka joidenkin kirjan tapahtumien tietää tapahtuneen myös Päiville – lukijana menen välillä ymmälleni, sillä Storgårdin kertoman perusteella tiedän tapahtumien olevan totta, mutta kokijana on Outi, epäsuora Päivi Storgård. Autofiktio yhdistelee faktaa ja fiktiota, joten hämmentyminen on normaalia.

Lejeunen omaelämäkerrallisuus vaatii toteutuakseen useamman piirteen: kielen muodon narratiivisuuden tai proosamaisuuden, aihevalinnan yksityiselämästä, kirjailijan, päähenkilön ja kertojan identtisuuden sekä retrospektiivisen tai nykyhetkisen näkökulman aiheeseen. Näiden kaikkien tulisi toteutua täydellisessä omaelämäkerrassa, minkä etukäteen tiedän autofiktiolle olevan mahdotonta. *Keinulaudalla*-romaanin täyttää muutamia osia omaelämäkerrallisista piirteistä, kuten kielen muodon narratiivisuuden, aiheen yksityiselämästä sekä kertojan ja päähenkilön identtisuuden takautumia hyödyntäen. Merkittävin puutos on kirjailijan ja kertojan suora identtisyys – Outi ei ole Päivi nimen eikä kaikkien tapahtumienkaan tasolla. Kertoessaan omista, itselleen tapahtuneista asioistaan

kirjassa Storgård voidaan nähdä Outin roolissa ja tällöin kirjailija on lähes identtinen kertojan ja päähenkilön kanssa.

4.3 *Keinulaudalla*-romaanin fiktiivisyys

Teoksen fiktiivisyys syntyy piirteistä, jotka eivät liity Päivi Storgårdin oman elämän tapahtumiin vaan ovat kirjailijan itsensä lisäämiä juonenkäänteitä, hahmoja ja tapahtumia. Storgård ei ole julkisesti kertonut romaanin muiden henkilöhahmojen liittyvän oikeaan elämään, vaikka toki kirjan päähenkilöllä on mies ja lapsia, aivan kuten Storgårdilla. Luonnollisesti juuri teoksen fiktiivisyys tekee omaelämäkerrallisuuden mahdottomaksi. Teoksen tapahtumat ovat arkipäiväisiä kaksisuuntaista mielialahäiriötä sairastavan perspektiivistä, joten ne todennäköisesti avautuvat laajassa tunneskaalassaan paremmin vertaisilleen. Tapahtumat ja juoni ovat luonnollisen oloisia, joten kirjan voisi ajatella olevan hyvin pitkälti omaelämäkerrallinen. Storgårdin henkilökohtaisesti tuntevat pystyvät erottamaan tarkemmin omaelämäkerralliset viittaukset kuin kirjailijasta mitään tietävät, mutta täysi selvö *Keinulaudalla* tuskin on kenellekään, edes kirjailijalle itselleen. Alitajunta saattaa tuoda tekstiin jotain mitä kirjailijakaan ei itse pysty tarkemmin määrittelemään.

Fiktiivisyys toimii vastaparina faktaosuudelle autofiktiivisissä teoksissa. Lukijoita kiinnostaa nimen omaan se, mikä teoksessa on totta ja mikä ei, eli autofiktiivisyys vaatii osakseen piirteitä, joista voi päätellä kirjailijan kertovan itsestään ja toisaalta myös keksittyjä kohtauksia. Jos rajan kuitenkin voi vetää liian tarkasti, autofiktio saattaa menettää arvoituksellisuuttaan ja mystisyyttään, ja voisinkin kuvitella näiden piirteiden olevan tärkeä osa kyseisen kirjallisuudenlajin lumovoimaa. Kirjalijan ei tarvitse paljastaa itsestään kaikkea, ja tämä tuo suojaa kirjailijalle itselleen. Nykyaikainen trendi tuntuu olevan referentiaalisuus omaelämäkerrallisuudessa ja autofiktiossa – se kiehtoo sekä kirjailijoita että lukijoita. Omasta elämästä halutaan kirjoittaa, vaikka niin ettei kaikki ole autenttisen totta vaan saa osakseen myös fiktiivisyyttä. Fiktiivisyys voi liittyä myös siihen, ettei omaa itseä yksinkertaisesti pysty tuntemaan täysin ja vielä huonommin kirjoittamaan siitä totuudenmukaisesti. (Koivisto 2005, 199.)

5 Päättäntö

Olen kandidaatintutkielmassani tarkastellut Päivi Storgårdin autofiktiivistä teosta *Keinulaudalla* ja pyrkinyt löytämään siitä niin fiktiivisyyttä kuin omaelämäkerrallisuuttakin. Omaelämäkerrallisuuteen olen keskittynyt Philippe Lejeunen omaelämäkertateorian kautta, määritellyt käsitteitä ja esittänyt kritiikkiä nojaten muuhun tutkimuskirjallisuuteen ja omiin huomioihini liittyen autofiktioon ja autobiografiaan.

Keinulaudalla-romaani heijastelee Päivi Storgårdin omia kokemuksia kaksisuuntaisesta mielialahäiriöstä, sen mania- ja depressiokausista sekä vaikutuksista ympäristöön ja sosiaalisiin suhteisiin. Romaanin tapahtumien voidaan huomata liittyvän paikoitellen tarkastikin Storgårdin omaan elämään, sillä kirjailija on medialle antamissaan haastatteluissa puhunut melko avoimesti *Keinulaudalla*-romaanin ja omien kokemuksensa yhteneväisyyksistä. Nimitasolla voidaan kuitenkin huomata päähenkilön olevan selkeästi eri henkilö kuin romaanin kirjoittaja: Storgård kätkee itsensä Outin taakse samalla suojellen minuitaan ja näin ollen lukija ei pysty tarkasti päättelemään, missä puhuu Outi, missä kirjailija itse.

Olen tuonut tutkielmaani esimerkkejä muista tunnetuista ja tutkituista autofiktiivisistä teoksista ja niiden kirjoittajista, mutta kirjallisuudenlajin ollessa vielä suhteellisen tuore ei tutkimusta ole ehditty tehdä kovinkaan paljoa. Liekö aiemmin mainittu negatiivissävytteinen kritiikki *Keinulaudalla*-romaanin terapeuttisesta luonteesta tiedon puutetta, sillä autofiktion tunnuspiirteisiin kuuluu kirjailijan oman elämän tapahtumat sekoitettuna fiktiivisyyteen: onko kirjoittaminen omasta elämästä väärin, jos se helpottaa purkamaan omia tuntemuksia ja paineita? Se voi vaikeuttaa kirjan lukemista kaunokirjallisena teoksena, mutta tämä on tietenkin subjektiivista ja täysin lukijasta riippuvaista. Etukäteen tietäessä *Keinulaudalla*-

romaanin olevan autofiktiivinen teos huomio saattaa keskittyä etsimään ja löytämään kirjailijaa itse tarinan takaa, mutta lukiessa täytyy muistaa teoksen sisältävän myös paljon fiktiivisyyttä. Tärkeintä ei siis ole vain etsiä omaelämäkerrallisuutta, vaan myös tiedostaa narratiivisuus, muistin heikkous sekä toden ja epätoden sekoittuminen.

Lisätutkimusta autofiktiosta kirjallisuudenlajina on aiheellista tehdä, sillä autofiktio ja omaelämäkerrallinen kirjoittaminen on nouseva trendi niin maailmalla kuin Suomessakin (Koivisto 2005, 185). Omasta elämästä kirjoittaminen viehättää, ja autofiktio mahdollistaa kirjailijan mielikuvituksen käytön, leikittelyn ja ”entä jos” -pohdinnan. Kirjoittamalla omasta elämästään, joko omaelämäkerrallisesti tai fiktiivisiä piirteitä lisääillen, omaa identiteettiään tulee pohtineeksi syvällisesti. Autofiktiossa itseään voi tarkastella pienen etäisyyden päästä ja kenties sitä kautta löytää jotain uutta, menemättä liian lähelle ja tulematta sokeaksi itselleen. Tutkimusta voisi tehdä myös julkisuuden henkilön ja tavallisen ihmisen eroavaisuudesta autofiktiivisissä teoksissa: onko tuntemattoman ihmisen autofiktiivistä teosta yhtä mielenkiintoista lukea kuin tunnetun julkisuuden henkilön? Oletuksena nimittäin todennäköisesti on, että tunnetun henkilön elämä on kiinnostavampaa kuin tuntemattomamman. Autofiktion ydinajatus voi myös hieman kärsiä, jos kukaan ei tiedä mitään tuntemattomasta kirjailijasta, joka päättää kirjoittaa kirjan osittain itsestään – tällöin median tulisi olla aktiivinen osatekijä julkisuuden saavuttamisen kannalta.

Tutkielmani perusteella *Keinulaudalla*-romaanin voidaan perustellusti väittää autofiktiiviseksi teokseksi, sillä Storgård on antamissaan haastatteluissa avoimesti kertonut romaanin sisältävän tapahtumia tai tapahtumajaksoja hänen omasta elämästään. Olen haastatteluiden perusteella löytänyt omaelämäkerralliset kohdat romaanista, mutta vain Storgårdin henkilökohtaisesti tuntemalla voidaan tietää lisää pintaa syvemmältä. Autofiktiivisessä teoksessa kirjailija ei välttämättä kuitenkaan halua paljastaa kaikkea itsestään, joten Storgård on todennäköisesti itse päättänyt kertoa juuri tietyistä omaelämäkerrallisista kohtauksista samalla osan jättäen lukijalle pimentoon. Tässä piilee autofiktiivisyyden viehättävyys.

6 Lähteet

Doubrovsky, Serge (1976) *Fils*. Paris: Gallimard.

Eakin, Paul John (1985) *Fictions in autobiography - Studies in the art of self-invention*. Princeton: Princeton University Press.

Gasparini, Philippe (2004) *Est-il je? Roman autobiographique et autofiction*. Paris: Éditions du Seuil.

Genette, Gérard (1980) *Narrative Discourse: An Essay in Method*. New York: Cornell University Press.

Holappa, Pentti (1998) *Ystävän muotokuva*. Juva: WSOY.

Hemingway, Ernest (1926) *The Sun Also Rises*. New York: Scribner.

Janhonen, Ulla (2014) "Avoimuus pelasti henkeni". *Anna* 27:11, 18–21.

Kaipainen, Anu (2007) *Vihreiksi poltetut puut*. Helsinki: WSOY.

Kauranen, Anja (1989) *Kiinalainen kesä*. Juva: WSOY.

Koivisto, Päivi (2005) Minähän se olen! Miten elämästä tulee fiktiota Pirkko Saision romaanissa *Pienin yhteinen jaettava*. Teoksessa Pirjo Lyytikäinen, Jyrki Nummi & Päivi Koivisto (toim.) *Lajit yli rajojen – Suomalaisen kirjallisuuden lajeja*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 177–205.

Koivisto, Päivi (2011b) *Elämästä autofiktioksi – Lajitradition jäljillä Pirkko Saision romaanisarjassa Pienin yhteinen jaettava, Vastavalo ja Punainen erokirja*. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Koivisto, Päivi (2012) The Author as Protagonist: Autobiographical Narrative in Finland. Teoksessa Leena Kirstinä (toim.) *Nodes of Contemporary Finnish Literature*. Vantaa: Hansaprint Oy, 55–71.

Kosonen, Päivi (2009) Moderni omaelämäkerta kertomuksena. Teoksessa Samuli Hägg, Markku Lehtimäki & Liisa Steinby (toim.) *Näkökulmia kertomuksen tutkimukseen*. Vantaa: Hansaprint direct Oy, 282–293.

Kosonen, Päivi (2014) Luova omaelämäkerrallinen kirjoittaminen – itsetuntemusta kirjoittamisen opetukseen. Teoksessa Emilia Karjula (toim.) *Kirjoittamisen taide & taito*. EU: Atena, 97–121.

Kristeri, Irene (2009) *Manian varjossa – Kun perheenjäsenenä on psyykinen sairaus*. Helsinki: Kirjapaja.

Lejeune, Philippe (1995) *On autobiography*. Minneapolis: University of Minneapolis Press.

Lejeune, Philippe (2005) *Signes de vie. Le pacte autobiographique 2*. Paris: Éditions du Seuil.

Rousseau, Jean-Jacques (1770) *Les Confessions*. Suom. Edwin Hagfors. (Tunnustuksia, 1938.) Jyväskylä: Gummerus Oy.

Saisio, Pirkko (1998) *Pienin yhteinen jaettava*. Helsinki: WSOY.

Salama, Hannu (1969) *Tapausten kulku*. Helsinki: Otava.

de Scudéry, Madeleine (1649–53) *Artamène ou le Grand Cyrus*. Paris.

Snellman, Anja (1998) *Side*. Porvoo: WSOY.

Storgård, Päivi (2013) *Keinulaudalla*. Helsinki: Schildts & Söderströms.

Sähköiset lähteet

Ahola, Suvi (2013) Päivi Storgårdin esikoisromaani muistuttaa liikaa tekijän omaa sairaushistoriaa. URL <http://www.hs.fi/arviot/kirja/a1379911855962> (linkki tarkastettu: toukokuu 2015).

Houni, Pirjo (2014) Päivi Storgård: ”En enää häpeä sairauttani”. URL <http://www.eeva.fi/artikkeli/paivi-storgard-%E2%80%9Den-ena-hapea-sairauttani%E2%80%9D> (linkki tarkastettu: toukokuu 2015).

Kerttula, Suvi (2014) Salailu loppui: Pertti Salovaara ja Päivi Storgård avoimina kaksisuuntaisesta mielialahäiriöstään – lue koskettava yhteishaastattelu. URL <http://www.iltasanomat.fi/viihde/art-1419821608881.html> (linkki tarkastettu: toukokuu 2015).

Kirjavinkit 29.05.2015: Päivi Storgård: Keinulaudalla. URL <http://www.kirjavinkit.fi/arvostelut/keinulaudalla/> (linkki tarkastettu: toukokuu 2015).

Koivisto, Päivi (2011a) Omasta elämästä myytyihin sieluihin. URL <http://www.kiiltomato.net/paivi-koivisto-omasta-elamasta-myytyihin-sieluihin/> (linkki tarkastettu: huhtikuu 2015).

Koivisto, Päivi (2011c) Autofiktio protestina ja (identiteetti)poliittisen vaikuttamisen välineenä. URL <http://www.mustekala.info/node/35744> (linkki tarkastettu: huhtikuu 2015).

MacDonough, Sarah Pitcher (2011) How to read autofiction. URL http://wescholar.wesleyan.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1695&context=etd_hon_theses (linkki tarkastettu: huhtikuu 2015).

Nester, Daniel 13.05.2015: Diagram from Philippe LeJeune, “The Autobiographical Pact.” URL <http://danielnester.com/2010/03/09/diagram-from-philippe-lejeune-the-autobiographical-pact/> (linkki tarkastettu: toukokuu 2015).

Terveyskirjasto 19.05.2015: Kaksisuuntainen (maanis-depressiivinen) mielialahäiriö (F31). URL http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00378 (linkki tarkastettu: toukokuu 2015).

Tieteen termipankki 11.05.2015: Kirjallisuudentutkimus: autofiktio. URL <http://www.tieteentermipankki.fi/wiki/Kirjallisuudentutkimus:autofiktio> (linkki tarkastettu: toukokuu 2015).

Tieteen termipankki 29.05.2015: Kirjallisuudentutkimus: avainromaani. URL

<http://tieteentermipankki.fi/wiki/Kirjallisuudentutkimus:avainromaani> (linkki tarkastettu: toukokuu 2015).

7 Liite

grammatical person → <i>identity</i> ↓	I	YOU	HE
narrator = principal character	classical autobiography (autodiegetic)	autobiography in the 2nd person	autobiography in the 3rd person
narrator ≠ principal character	biography in the 1st person (witness narrative) (homodiegetic)	biography addressed to the model	classical biography (heterodiegetic)

